

En trygg vardag utan olyckor 2025

Inre säkerhet | Inrikesministeriets publikationer 2019:35

Inrikesministeriets publikationer 2019:35

En trygg vardag utan olyckor 2025

Räddningsväsendets åtgärdsprogram för förebyggande av olyckor

Inrikesministeriet

ISBN PDF: 978-952-324-307-1

Layout: Statsrådets förvaltningsenhet, publikationsverksamheten

Helsingfors 2019

Presentationsblad

Utgivare	Inrikesministeriet	16.12.2019
Författare	Jari Lepistö, Jonna Heliskoski	
Publikationens titel	En trygg vardag utan olyckor Räddningsväsendets åtgärdsprogram för förebyggande av olyckor	
Publikationsseriens namn och nummer	Inrikesministeriets publikationer 2019:35	
Diarie-/ projektnummer	SMDno-2018-2296	Tema Inre säkerhet
ISBN PDF	978-952-324-307-1	ISSN PDF 2490-077X
URN-adress	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-324-307-1	
Sidantal	35	Språk svenska
Nyckelord	verkningsfullhet, inre säkerhet, fenomenorientering, prognostisering, samarbete	
Referat	<p>Under projektet för reformering av räddningsväsendet framgick att det finns behov av att fastställa nationella mål för förebyggande av olyckor. Vid uppställandet av målen framhövdes kundorientering, enhetlighet och verkningsfullhet. Utifrån denna grund inleddes under inrikesministeriets ledning ett projekt där man utarbetade räddningsväsendets åtgärdsprogram för förebyggande av olyckor.</p> <p>Utgångspunkterna för åtgärdsprogrammet är verkningsfullhet, människoorientering och fenomenorientering. Det övergripande målet för programmet är en trygg vardag utan olyckor 2025. Delmålen i anknytning till detta är att stärka trygghetskänslan, öka den aktiva delaktigheten, säkerställa tillgången till tjänster och utveckla det gemensamma arbetet. Syftet med åtgärderna är att inverka på kompetensen och kunnandet, utvecklingen av tekniken, uppbyggnaden av samarbete, attityderna och de gemensamma uppfattningarna samt verksamhetskulturen. Målet är att inverka på dessa fenomen genom åtta effektmål och cirka 250 identifierade handlingar.</p> <p>I räddningsväsendets åtgärdsprogram för förebyggande av olyckor riktas de mest betydande insatserna på barn och unga, på utvecklingen av samarbetet och på att stärka känslan av omtanke. När det gäller handlingar är det viktigaste att samarbeta med kontaktgrupper, utveckla räddningsväsendets tjänster och öka säkerhetskompetensen hos olika befolkningsgrupper.</p> <p>Åtgärdsprogrammet svarar på många strategiska utmaningar inom den inre säkerheten och räddningsväsendet.</p>	
Förläggare	Inrikesministeriet	
Distribution/ beställningar	Elektronisk version: julkaisut.valtioneuvosto.fi Beställningar: vnjulkaisumyynti.fi	

Kuvailulehti

Julkaisija	Sisäministeriö	16.12.2019	
Tekijät	Jari Lepistö, Jonna Heliskoski		
Julkaisun nimi	Turvallinen ja onnettomuuksista vapaa arki Pelastustoimen toimintaohjelma onnettomuuksien ehkäisemiseksi		
Julkaisusarjan nimi ja numero	Sisäministeriön julkaisu 2019:35		
Diaari/hankenumero	SMDno-2018-2296	Teema	sisäinen turvallisuus
ISBN PDF	978-952-324-307-1	ISSN PDF	2490-077X
URN-osoite	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-324-307-1		
Sivumäärä	35	Kieli	ruotsi
Asiasanat	vaikuttavuus, sisäinen turvallisuus, ilmiölähtöisyys, ennakointi, yhteistyö		
Tiivistelmä	<p>Pelastustoimen uudistushankkeen aikana nousi esiin tarve onnettomuuksien ehkäisyn kansallisten tavoitteiden määrittelylle. Tavoitteissa korostettiin asiakaslähtöisyyttä, yhdenmukaisuutta ja vaikuttavuutta. Tältä pohjalta syntyi sisäministeriövetoinen hanke, jossa laadittiin pelastustoimen onnettomuuksien ehkäisyn toimintaohjelma.</p> <p>Toimintaohjelman lähtökohtana ovat vaikuttavuus, ihmislähtöisyys ja ilmiökeskeisyys. Missioksi muodostui turvallinen ja onnettomuuksista vapaa arki 2025. Tähän liittyvät osatavoitteet jakautuvat turvallisuuden kokemuksen vahvistumiseen, aktiivisen toimijuuden lisääntymiseen, palvelujen saatavuuden varmistumiseen ja yhteisen työn kehittämiseen. Muutoksilla pyritään vaikuttamaan osaamiseen ja kyvykkyyteen, teknologian kehittämiseen, kollaboraation rakentumiseen, asenteisiin ja jaettuihin käsityksiin sekä toimintakulttuuriin. Näihin ilmiöihin tähdätään kahdeksalla vaikuttavuustavoitteella ja edelleen noin 250 toimenpiteellä.</p> <p>Pelastustoimen onnettomuuksien ehkäisyn toimintaohjelmassa panostetaan eniten lapsiin ja nuoriin, yhteistyön kehittämiseen sekä välittämisen tunteen vahvistamiseen. Teoissa merkittävimmiksi nousevat sidosryhmätyö, pelastustoimen palveluiden kehittäminen ja väestöryhmien turvallisuusosaamisen lisääminen.</p> <p>Toimintaohjelmalla vastataan moniin sisäisen turvallisuuden ja pelastustoimen strategiaan haasteisiin.</p>		
Kustantaja	Sisäministeriö		
Julkaisun jakaja/myynti	Sähköinen versio: julkaisut.valtioneuvosto.fi Julkaisumyynti: vnjulkaisumyynti.fi		

Description sheet

Published by	Ministry of the Interior	16 Dec 2019	
Authors	Jari Lepistö, Jonna Heliskoski		
Title of publication	Safe and incident-free daily life 2025 Action plan for incident prevention for the rescue services		
Series and publication number	Publications of the Ministry of the Interior 2019:35		
Register number	SMDno-2018-2296	Subject	Internal security
ISBN PDF	978-952-324-307-1	ISSN (PDF)	2490-077X
Website address (URN)	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-324-307-1		
Pages	35	Language	Swedish
Keywords	social impact, internal security, phenomenon-based approach, anticipation, cooperation		
<p>Abstract</p> <p>The reform project of rescue services indicated the need for defining the national targets for incident prevention. Customer-orientation, uniformity and social impact were emphasised in setting the targets. On that basis, a project led by the Ministry of the Interior prepared an action plan for incident prevention for the rescue services.</p> <p>The action plan is based on impact and a people-oriented and phenomenon-centred approach. Safe and incident-free daily life in 2025 was used as the mission. The related sub-goals are divided into strengthening the experience of safety, increasing active agency, ensuring availability of services and developing shared work. The changes aim to contribute to competence and capability, development of technology, building of collaboration, attitudes and shared concepts and operating culture. These issues are sought by means of eight social impact targets and further with 250 identified acts.</p> <p>The action plan for incident prevention for the rescue services assigns the most significant inputs to children and young people, development of cooperation and a stronger sense of caring. In the acts the most important are stakeholder work, developing rescue services and increasing safety skills of population groups.</p> <p>The action plan responds to a number of strategic challenges of internal security and rescue services.</p>			
Publisher	Ministry of the Interior		
Distributed by/ publication sales	Online version: julkaisut.valtioneuvosto.fi Publication sales: vnjulkaisumyynti.fi		

Innehåll

TILL LÄSAREN	9
1 Inledning	10
1.1 Grunden för förebyggande av olyckor inom räddningsväsendet.....	10
1.2 Åtgärdsprogrammets koppling till strategier.....	12
1.3 Förändrat beteende.....	12
2 Ett gemensamt övergripande mål som utgångspunkt	14
3 Effektmål och handlingar	18
4 Åtgärdsprogrammets nivåer	24
5 Genomförandet av åtgärdsprogrammet	27
5.1 Kunskapsbaserad ledning.....	27
5.2 Identifiering av samarbetsstrukturer.....	28
5.3 Kompetensutveckling.....	30
5.4 Ledning av förändringsarbetet och samarbetet.....	31
5.5 Samordning av åtgärdsprogrammet.....	31
6 Till sist	33
Bilagor	34
Källor	35

TILL LÄSAREN

I samband med projektet för reformering av räddningstväsendet konstaterade arbetsgruppen för samordning av förebyggande av olyckor att det finns ett klart behov av gemensamma nationella mål för förebyggandet av olyckor¹. Förebyggandet av olyckor har under decenniernas lopp blivit en allt viktigare del av räddningstväsenedets verksamhet. Arbetsgruppen ansåg emellertid att det krävs en mer omfattande förändring som verkligen fokuserar på kunden. Kunden förväntar sig att tjänsterna ska vara ändamålsenliga och enhetliga.

Detta åtgärdsprogram har utarbetats som ett separat projekt² inom ramen för ett mycket omfattande samarbete. I utformningen av målen för åtgärdsprogrammet deltog hela räddningstväsenedet samt 40 myndigheter och organisationer. Åtgärdsprogrammet bygger på ett synsätt där människorna, fenomenen och verkningsfullheten står i centrum. Genom åtgärdsprogrammet vill man uppnå så stora effekter som möjligt i syfte att förebygga olyckor och utveckla säkerheten. Effektmålen har fastställts utifrån de fenomen som identifierats. Ett synsätt där människan står i centrum innebär att man verkligen har lyssnat på de synpunkter som framförts och strävat efter att möta de behov som finns.

Åtgärdsprogrammet skickades också ut på en omfattande remiss. Remissförfarandet utgjorde en viktig del av processen. Programmet kompletterades och fick sin slutliga utformning utifrån remissyttrandena.

För att uppnå målen i åtgärdsprogrammet används alla medel som säkerhetsarbetet erbjuder, bland annat tillsyn, säkerhetsfostran, säkerhetskommunikation, forskning, experttjänster, aktivering och samhällspåverkan. Olika situationer där en person kan nås beaktas i större utsträckning (hemmet, fritidsintressen, arbetsplatsen osv.). Även om programmet i första hand riktar sig till räddningstväsenedet är förhoppningen att även samarbetspartner inom branschen deltar.

---

1 Slutrapport från arbetsgruppen för samordning av förebyggande av olyckor inom ramen för projektet för en reform av räddningstväsenedet.

2 Det har utarbetats en separat projektrapport om projektet för utarbetande av räddningstväsenedets åtgärdsprogram för förebyggande av olyckor.

1 Inledning

Syftet med räddningsväsendets åtgärdsprogram för förebyggande av olyckor är att styra planeringen och organiseringen av räddningsväsendets arbete för att förebygga olyckor. Målen i åtgärdsplanen anger en gemensam riktning för branschen. Hur väl målen för förebyggande av olyckor inom räddningsväsendet uppnås utvärderas med hjälp av enhetliga mätare i samarbete med räddningsbranschens aktörer. Tjänsternas effekter och verkningsfullhet utvärderas som en helhet med utgångspunkt i målen, inte utifrån de enskilda prestationerna. Strävan är att målen i programmet ska hållas uppdaterade. Handlingarna har identifierats i samarbete med olika aktörer inom projektet för utarbetande av åtgärdsprogrammet och de är inte bindande i sig. Även andra handlingar kan komma i fråga för att uppnå målen. Handlingarna får dock större effekt om de i så stor utsträckning som möjligt genomförs gemensamt.

Detta åtgärdsprogram grundar sig på bestämmelserna om förebyggande av olyckor i räddningslagen och på de nationella strategierna för den inre säkerheten och för räddningsväsendet.

1.1 Grunden för förebyggande av olyckor inom räddningsväsendet

Förebyggandet av olyckor inom räddningsväsendet grundar sig på räddningslagen³. Enligt lagen ska räddningsverken inom sitt område sörja för den säkerhetskommunikation och styrning inom räddningsväsendet som syftar till att förebygga eldsvådor och andra olyckor och ha beredskap att avvärja olyckor samt till ändamålsenlig verksamhet i olycksituationer och tillbud och när följderna av olyckor begränsas. Dessutom ska räddningsverken sörja för räddningsväsendets tillsynsuppgifter. Räddningsverkens serviceproduktion grundar sig på det lokala räddningsväsendets beslut om servicenivån. I beslutet ska det redogöras för vilka faror som finns i området, bedömas vilka risker de medför, fastställas verksamhetsmål och tillgängliga resurser samt servicen och servicenivån. Servicenivåbeslutet ska också innehålla en plan för utvecklande av servicenivån. Räddningsverken ska utifrån servicenivåbeslutet göra upp en tillsynsplan för fullgörande av tillsynsuppgifterna. Räddningsverken förrättar brandsyner och vidtar andra tillsynsåtgärder i enlighet med tillsynsplanerna.

---

3 Räddningslagen 379/2011

Enligt räddningslagen är räddningsväsendet skyldigt att följa upp utvecklingen i fråga om olyckor. Detta innebär uppföljning av hur olycksriskerna, antalet olyckor och olycksorsakerna utvecklas. Utifrån de slutsatser som kan dras av uppföljningen ska räddningsverken för sin del vidta åtgärder för att förebygga olyckor. En annan viktig skyldighet gäller samarbete för att förebygga olyckor. För att förebygga olyckor och upprätthålla säkerheten ska räddningsverken samarbeta med andra myndigheter och med sammanslutningar och invånare i området. Detta innebär även framställningar i samband med uppföljningen av olycksutvecklingen. I praktiken har detta inneburit att räddningsväsendet gjort riskanalyser och utfört brandutredning. Räddningsväsendet har bättre kunskaper om olyckor än andra branscher. Det finns en efterfrågan på analyserad information, och räddningsväsendet har kapacitet att möta denna efterfrågan i större utsträckning än vad som hittills varit fallet.

Räddningsväsendet har under det senaste decenniet gjort stora framsteg när det gäller att utveckla förebyggandet av olyckor. Detta har skapat en grund för ett mer djupgående arbete inom räddningsväsendet. När det gäller den inre säkerheten finns dock en viss känsla av utanförskap, och här önskas en tydlig förbättring. Det behövs gemensamma mål, mer samarbete och mer likartad verksamhet.

Avsikten är att detta åtgärdsprogram ska utgöra en fortsättning på de resultat som hittills uppnåtts. Även om målen i åtgärdsprogrammet har starkt fokus på framtiden är tidigare handlingar fortfarande relevanta. I bästa fall stöder de utvecklingsprojekt som pågår inom räddningsväsendet målen för åtgärdsprogrammet.

Inom räddningsväsendet har man tidigare gjort en uppdelning i förebyggande av olyckor, tillsyn och säkerhetskommunikation. Dessa arbetsformer har granskats separat. I ett synsätt där människan står i centrum bör man i stället för att tillämpa myndighets sanktioner sträva efter att ändra människornas beteende, vilket möjliggör en utveckling av säkerhetskulturen i sammanslutningar. I framtiden bör man sträva efter övergripande, olycksförebyggande verksamhet som riktas mot människor och sammanslutningar och som stöder utvecklingen av den egna kompetensen och vid behov ingriper mot tydliga överträdelser av lagstiftningen.

1.2 Åtgärdsprogrammets koppling till strategier

Huvudmålen i strategin för den inre säkerheten⁴ är 1) analysering av säkerhetsmiljön och prognostisering av förändringar, 2) förebyggande av otrygghet till följd av marginalisering, 3) effektiva och produktiva säkerhetsstrukturer och processer, samt 4) upprätthållande och förbättring av individens och samhällets förmåga att tåla kriser. Till följd av skyldigheterna i räddningslagen är kopplingen till huvudmålen i strategin för den inre säkerheten mycket stark. Dessutom bidrar räddningsväsendets strategi⁵ till att stärka denna koppling.

I räddningsväsendets strategi anges som mål för främjandet av den inre säkerheten bland annat att 1) räddningsväsendet ska ha en helhetsbild av samhällets risker baserad på kontinuerlig analys, 2) tjänsterna ska vara högkvalitativa, kostnadseffektiva och enhetliga, 3) var och en ska vara medveten om och bära sitt ansvar för sin egen och organisationens säkerhet, samt att 4) räddningsväsendet aktivt ska utveckla sina rutiner.

I räddningsväsendets strategi konstateras att orsakerna bakom olyckor varierar och ofta beror på människors beteende. Samtidigt konstateras även att människor måste ta ansvar och ha beredskap i säkerhetsfrågor. Räddningsväsendet kan inte ensamt ansvara för förebyggandet av olyckor. För att olyckorna och följderna av dem ska kunna minskas är det viktigt att påverka människorna och sammanslutningarna på många olika sätt. Enligt strategin vill räddningsväsendet arbeta nära medborgarna, sammanslutningarna och företagen samt främja säkerheten aktivt och samarbetsinriktat. Åtgärder som vidtas samtidigt av olika aktörer och som stöder varandra bidrar till att förebygga olyckor mer effektivt. För detta krävs breda samarbetsrelationer och nya möjligheter att bygga upp ett system där många olika kanaler utnyttjas.

1.3 Förändrat beteende

I detta åtgärdsprogram innebär förebyggande av olyckor att man förändrar människornas beteende så att olyckorna och de skador som följer av dem minskar.

Säkerheten främjas (1) på eget initiativ eller (2) genom styrning. Detta bör leda till att säkerheten utvecklas och att även trygghetskänslan därmed ökar i enlighet med varje individs önskemål och handlingar. Alla har olika styrkor och svagheter när det gäller säkerhetskompetensen. För att åtgärda bristfälliga kunskaper söker alla information och råd på det

4 Statsrådets principbeslut om strategin för den inre säkerheten 2017: Ett bra liv – en trygg vardag

5 Inrikesministeriet 2016: Ett säkert och kriståligt Finland – räddningsväsendets strategi till 2025

sätt som känns mest naturligt för dem. Säkerhetsaktörerna bör därför erbjuda sina tjänster via olika kanaler. I dag måste man även kunna erbjuda tjänster som alltid är tillgängliga (till exempel digitala tjänster). Även om samhället digitaliseras i snabb takt vill medborgarna fortfarande att säkerhetsaktörerna ska finnas tillgängliga personligen.

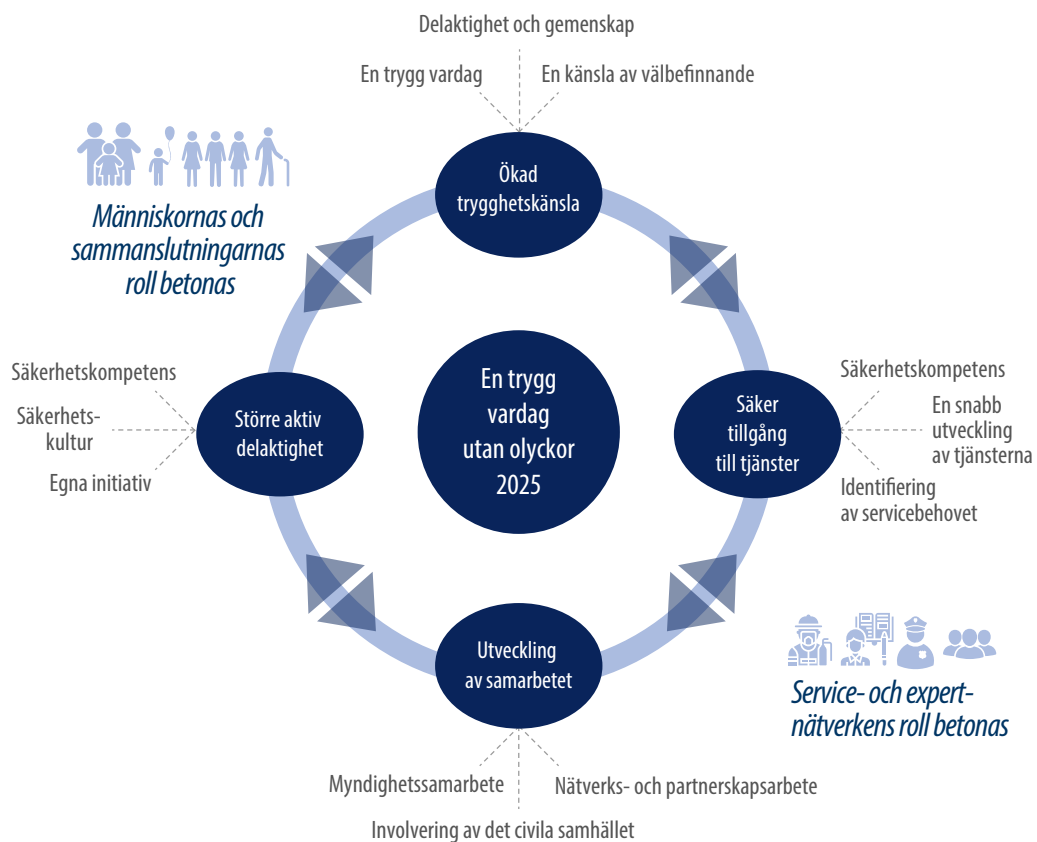
Förutom att medborgarna främjar säkerheten på eget initiativ finns det även situationer där producenterna av säkerhetstjänster är de som måste ta initiativet. För att kunna identifiera och påverka olika samhällsfenomen krävs ofta styrande åtgärder. Man bör även i fortsättningen på traditionellt sätt sprida säsongsbetonad, allmän information och aktivt visa att det finns behov av säkerhetstjänster.

Räddningsväsendet innebär att hela samhället arbetar för samhällets bästa, och åtgärdsprogrammet för förebyggande av olyckor bidrar till detta. Med hjälp av åtgärdsprogrammet kan vi tillsammans skapa ett säkert och kriståligt Finland på ett mänskligt, professionellt och tillförlitligt sätt.

2 Ett gemensamt övergripande mål som utgångspunkt

Det övergripande målet för åtgärdsprogrammet för förebyggande av olyckor är en trygg vardag utan olyckor 2025. Detta uppnås genom branschöverskridande samarbete som ständigt utvecklas, som engagerar det civila samhället på bred front och som sporrar till gemensam utveckling.

För att en trygg vardag utan olyckor ska bli verklighet krävs det förändringar såväl i människornas och sammanslutningarnas vardag som i service- och expertnätverken. Bild 1 visar det övergripande målet för åtgärdsprogrammet för förebyggande av olyckor och de förändringar som stöder uppnåendet av detta mål.

Bild 1. Det gemensamma övergripande målet och förändringar som stöder det

För att målet ska kunna uppnås måste man fokusera på förändringar som stöder en trygg vardag utan olyckor. Som ett resultat av ett omfattande gemensamt utvecklingsarbete konstaterades det att följande förändringar är av central betydelse för att det övergripande målet ska kunna uppnås: (1) större aktiv delaktighet, (2) en ökad trygghetskänsla, (3) säkerställd tillgång till tjänster och (4) utveckling av det gemensamma arbete som leder till att målet uppnås.

Förändringarna åstadkoms genom att man påverkar olika fenomen som är kopplade till dem (se Bild 2). För att kunna följa upp genomförandet av förändringarna fastställs mätbara mål för dem⁶.

Bild 2. Referensram för förändringarna och fenomenen

⁶ De mätbara målen fastställs när åtgärdsprogrammets genomförandefas har inletts under det första kvartalet 2020. Innan målen fastställs utarbetas en forskningsöversikt, varefter indikatorer som möjliggör långsiktig uppföljning identifieras utifrån resultaten av översikten.

Avsikten är att åstadkomma alla förändringar som man vill uppnå genom att utveckla kompetensen och kunnandet, informationen och tekniken samt samarbetet.

Kompetensen och kunnandet påverkas genom att man möjliggör en utveckling av medborgarnas färdigheter och säkerhetskompetens i alla livsskeden och miljöer. Även upprätthållandet av den fysiska och sociala funktionsförmågan spelar en viktig roll vid förebyggandet av olyckor. Man säkerställer också att en försämrad funktionsförmåga identifieras och beaktas i lösningar som gäller verksamhets- och boendemiljön.

Informationens och teknikens roll vid förebyggandet av olyckor avser bland annat åtgärder för att kunna utnyttja de möjligheter som digitaliseringen erbjuder i stor utsträckning och på ett innovativt sätt samt åtgärder för att utveckla kommunikationens verkningsfullhet. För att kommunikationen ska vara verkningsfull måste korrekt information finnas tillgänglig via många olika kanaler och proaktiv kommunikation utvecklas. Proaktiv kommunikation omfattar både social marknadsföring som syftar till ett förändrat beteende och möjlighets- och påverkanskommunikation.

Samarbete förutsätter (1) att det finns gemensam förståelse, (2) att man avtalar om gemensamma mål och (3) att man målinriktat arbetar tillsammans. Utgångspunkten för samarbetet är en gemensam lägesbild kopplad till målet. Aktörerna förbinder sig till gemensamma mål som fastställs utifrån lägesbilden och till att uppnå dessa mål. Samarbetet för att förebygga olyckor kan ske antingen via befintliga samarbetsnätverk eller med hjälp av nya partnerskap. Det måste dock vara målinriktat med god planering och ledning.

Förutom på ovannämnda sätt försöker man även påverka människor och sammanslutningar genom att förändra attityder och gemensamma uppfattningar samt verksamhetskulturen.

Attityder och gemensamma uppfattningar om säkerhet och förebyggande av olyckor påverkas i fyra skeden. I det första skedet strävar man efter att väcka målgruppens intresse. I det andra skedet förstärks detta intresse genom att man erbjuder olika möjligheter att träna och påverka den praktiska säkerhetskompetensen. I det tredje skedet sporras människor att agera för att förbättra säkerheten, förebygga olyckor och minska följderna av dem. Det fjärde skedet handlar om att dela med sig av positiva erfarenheter, för att därigenom väcka intresse och sporra till aktiva handlingar.

För att kunna påverka attityder och gemensamma uppfattningar krävs en djupare förståelse för målgruppernas behov och vad som motiverar dem. Målgrupperna granskas på ett övergripande sätt med människan i centrum. Behändiga försök gör det möjligt att utveckla och dimensionera god och verkningsfull praxis.

Verksamhetskulturen är det mest omfattande område som behöver påverkas för att förebygga olyckor. Det innebär bland annat att förstärka tilliten till samhället och de tjänster som det erbjuder för att därigenom öka trygghetskänslan. Tilliten förstärks på ett sådant sätt att det ökar människornas och sammanslutningarnas egna initiativ och aktiva deltagande i förebyggandet av olyckor.

3 Effektmål och handlingar

Åtta effektmål och åtta delmål har härletts utifrån det övergripande målet för åtgärdsprogrammet för förebyggande av olyckor. Målen är knutna till de fenomen som definieras i det övergripande målet och ska uppnås genom konkreta handlingar. Cirka 250 sådana handlingar identifierades i samband med utarbetandet av åtgärdsprogrammet.

Effektmålen i åtgärdsprogrammet för förebyggande av olyckor har fastställts för att möta de utmaningar som konstaterades vara betydande eller aktuella i samband med den breda gemensamma utvecklingen. Målen är inriktade på de fenomen som definierats i det övergripande målet, vilket gör det möjligt att utvärdera effekterna såväl av det övergripande målet och de förändringar som stöder det som av de konkreta handlingarna (se Tabell 1).

Tabell 1. Åtgärdsprogrammets effektmål och fenomen som behöver påverkas

	Fenomen som påverkas	Effektmål (delmål)
	Kompetens och kunnande <ul style="list-style-type: none"> • Goda medborgarfärdigheter • Kompetensutveckling • Fysisk funktionsförmåga • Social funktionsförmåga 	1. Människornas förmåga att agera säkert i vardagen förbättras 2. Barns och ungas säkerhetskapital ökar <ol style="list-style-type: none"> 2.1 Varje barn och ungdom nås minst fyra gånger före 25 års ålder 2.2 För att nå barnen och ungdomarna används många olika medel 3. Antalet personer med begränsad funktionsförmåga som dör i bränder eller råkar ut för olyckor minskar senast 2024
	Information och teknik <ul style="list-style-type: none"> • Tillgång till korrekt information • Proaktiv kommunikation • Digitalisering 	4. Räddningsverkens elektroniska tjänster som omfattar olika befolkningsgrupper tas i bruk senast 2022
	Samarbete <ol style="list-style-type: none"> 1. Samförstånd 2. Gemensamma mål 3. Gemensamt arbete 	5. Samarbetet för förebyggande av olyckor utökas <ol style="list-style-type: none"> 5.1. Samarbetet med aktörer som utför uppsökande arbete utökas 5.2. Aktörer som producerar tjänster för hemmet främjar aktivt säkerheten senast 2025 5.3. Målsättningen är att utnyttja organisationer vid förebyggande av olyckor 5.4. En strategisk partnerskapsmodell för industrin och näringslivet skapas senast 2023 6. Kundgruppernas behov identifieras systematiskt och räddningsväsendet producerar likartade tjänster utifrån behoven <ol style="list-style-type: none"> 6.1. Räddningsverken producerar tjänster för förebyggande av olyckor enligt samma kriterier 6.2. Information om läget i fråga om äldre personers och invandras säkerhet används systematiskt på nationell och lokal nivå

	Fenomen som påverkas	Effektmål (delmål)
	Attityder och gemensamma uppfattningar <ol style="list-style-type: none"> 1. Väckande av intresse 2. Vilja att påverka och agera 3. Mod att agera 4. Delning av erfarenheter 	7. Människor tar ansvar för och sörjer mer aktivt för sin egen och andras säkerhet
	Verksamhetskulturen <ul style="list-style-type: none"> • Tillit till samhället • Stress och brådskas i vardagen 	8. Känslan av omtanke ökar när förhållandet mellan människor och sammanslutningar förstärks

Nedan beskrivs effektmålen inom det övergripande målet för åtgärdsprogrammet under perioden 2020–2025.

Effektmålen för *kompetens och kunnande*:

- 1. Människornas förmåga att agera säkert i vardagen förbättras**
- 2. Barns och ungas säkerhetskaptal ökar**
  - 2.1 Varje barn och ungdom nås minst fyra gånger före 25 års ålder
  - 2.2 För att nå barnen och ungdomarna används många olika medel
- 3. Antalet personer med begränsad funktionsförmåga som dör i bränder eller råkar ut för olyckor minskar senast 2024**

Programperiodens mål för kompetens och kunnande är omfattande och övergripande. De fokuserar framför allt på barn och unga. Även personer med begränsad funktionsförmåga och deras behov beaktas särskilt. Hit hör bland annat personer med funktionsnedsättning eller minnessjukdomar. Den största enskilda satsningen i åtgärdsprogrammet handlar om att öka barns och ungas säkerhetskaptal. En stor del av handlingarna syftar till att öka målgruppens säkerhetskompetens (se Bild 3). Genom att fokusera på barn och unga skapar man en grund för varaktig säkerhetskompetens bland befolkningen. Genom att beakta andra särskilda grupper svarar man på aktuella utmaningar som en åldrande befolkning, funktionsnedsättningar och ett växande vårdbehov medför.

Målgrupperna gör det möjligt att via barnens och ungdomarnas föräldrar indirekt även nå den del av befolkningen som är i arbetsför ålder. Denna del av befolkningen kan också nås inom ramen för säkerhetskulturen på arbetsplatserna, fritidsintressena och den allmänna säkerheten i hemmet. Urvalet av säkerhetshandlingar är störst när det gäller den arbetsföra befolkningen och består av allt från allmän information till tillsynsåtgärder.

Effektmålet för *information och teknik*:

- 4. Räddningsverkens elektroniska tjänster som omfattar olika befolkningsgrupper tas i bruk senast 2022**

Åtgärdsprogrammet fokuserar särskilt på en harmonisering av räddningsverkens elektroniska tjänster. Enhetliga och användarvänliga tjänster gör det lättare att närma sig räddningsverken och förbättrar tjänsternas tillgänglighet. Utvecklingen av de elektroniska tjänsterna är kopplad till utvecklingen av räddningsbranschens informationssystem för förebyggande av olyckor. Samtidigt tryggas även datasäkerheten och dataskyddet.

När de elektroniska tjänsterna utvecklas måste man beakta att alla inte har möjlighet att använda dem. Parallellt med utvecklingen av de elektroniska tjänsterna säkerställs även personlig betjäning.

Åtgärdsprogrammet innehåller även handlingar för att utveckla proaktiv kommunikation. Dessa behandlas dock inte separat, utan har riktats så att de stöder de övriga sex målen⁷.

Effektmålen för *samarbete*:

5. Samarbetet för förebyggande av olyckor utökas

- 5.1. Samarbetet med aktörer som utför uppsökande arbete utökas
- 5.2. Aktörer som producerar tjänster för hemmet främjar aktivt säkerheten senast 2025
- 5.3. Målsättningen är att utnyttja organisationer vid förebyggande av olyckor
- 5.4. En strategisk partnerskapsmodell för industrin och näringslivet utarbetas senast 2023

6. Kundgruppernas behov identifieras systematiskt och räddningsväsendet producerar likartade tjänster utifrån behoven

- 6.1. Räddningsverken producerar tjänster för förebyggande av olyckor enligt samma kriterier
- 6.2. Information om läget i fråga om äldre personers och invandrades säkerhet används systematiskt på nationell och lokal nivå

Det viktigaste effektmålet för samarbetet gäller en förbättring av samarbetet för förebyggande av olyckor. Nästan hälften av allt arbete för att förebygga olyckor bygger på samarbete (se Bild 3). Samarbete kräver nya serviceprocesser, som bemöter de säkerhetsbrister som noterats. Samtidigt ger det också en plattform för innovationer som främjar säkerheten och som kan utnyttjas av organisationer, näringslivet, producenter av tjänster i hemmet, olika myndigheter och aktörer i räddningsbranschen.

⁷ Bild 3 visar hur handlingarna för proaktiv kommunikation och social marknadsföring fördelas mellan de olika målen. Siffrorna i raden "Information och kommunikation" visar antalet kommunikationshandlingar inom de olika målen (kolumn 1–8).

Målen återspeglar åtgärdsprogrammet även i ett bredare perspektiv. För att det övergripande målet ska kunna uppnås krävs ett brett och sektorsöverskridande samarbete. För räddningssväsendet del innebär detta omfattande satsningar på mål- inriktat intressentgruppsarbete och samhällspåverkan. Samtidigt gör samarbetet det möjligt att dela upp säkerhetsarbetet på flera aktörer, vilket i sin tur ökar den främjande effekten. Genom samarbetet kombineras räddningssväsendets expertis med andra aktörers expertis och kompetens, vilket ger en mer produktiv grund för samhällspåverkan. Såsom framgår av Bild 3 förekommer intressentgruppsarbete i anslutning till alla effektmål som fastställts.

Det finns stora förväntningar på enhetliga tjänster inom räddningssväsendet. Ett synsätt som ställer människan i centrum kräver dock en viss flexibilitet i serviceproduktionen. För att skapa förståelse för människornas säkerhetsbehov behövs kanaler och metoder som visar dessa behov. Genom samarbetet skapas en gemensam medvetenhet om det aktuella läget, gemensamma planer och ett gemensamt arbete för att producera likartade tjänster. Även om tjänsterna är likartade tillåts en viss flexibilitet i fråga om servicenätverkets uppbyggnad, olika miljöer och befolkningsgrupper. Människor förväntar sig ett liknande svar på en fråga oberoende av om de ställer den i en stad eller på landsbygden. Olika typer av lägesinformation bör även användas för andra ändamål, till exempel till att öka säkerheten för äldre personer och invandrare som nämns i detta mål.

Effektmålet för *attityder och gemensamma uppfattningar*:

7. Människor tar ansvar för och sörjer mer aktivt för sin egen och andras säkerhet

För att målet ska kunna uppnås krävs större förståelse för behoven och motivationen när det gäller målgruppernas säkerhetskompetens. Man övergår stegvis från att utveckla säkerhetskompetensen på befolkningsnivå till att reagera på de brister i säkerhetskompetensen som identifierats hos de olika målgrupperna. Även om man i målet nämner människor handlar det i lika hög grad om att stödja sammanslutningars och företags självständiga initiativ för att främja säkerheten.

Under programperioden är målet att identifiera målgrupperna och skapa en profil för dem som gör det möjligt att utveckla lösningar som ökar de egna initiativen och aktiva handlingarna. Vid profileringen används social marknadsföring för att identifiera förutsättningarna för beteendepåverkan.

Det egna ansvaret kan betonas i alla former av olycksförebyggande arbete. I brandutredningar är ansvarsfrågorna viktiga för att man ska kunna identifiera rätt

målgrupp. I samband med tillsyn kan allas ansvar för säkerheten i hemmet, sammanslutningen eller företaget framhållas. I säkerhetskommunikationen ligger fokus på att väcka varje individs säkerhetskänsla. När det gäller samhällspåverkan gör ett klargörande av ansvaret det enklare att hitta gemensamma lösningar.

Effektmålet för *verksamhetskulturen*:

8. Känslan av omtanke ökar när människor är starkare knutna till en gemenskap

Genom målet för verksamhetskulturen vill man påverka verksamhetskulturen hos både sammanslutningar och serviceproducenter.

Upplevelsen av omtanke i en gemenskap stöder den ökade trygghetskänsla som ingår i det övergripande målet. I åtgärdsprogrammet påverkas sammanslutningarna bland annat genom att räddningsväsendets lokala närvaro och förebyggande delaktighet utökas. Via intressentgruppsarbete och samhällspåverkan stöder man även de lokala aktörernas roll när det gäller att stärka gemenskapen.

Målet omfattar även räddningsväsendets verksamhet och verksamheten hos andra serviceproducenter som är knutna till åtgärdsprogrammet för förebyggande av olyckor. Känslan av omtanke bör stärkas genom möten mellan människor. För att målet ska kunna uppnås krävs därför en utveckling av tjänsterna och servicekulturen. Även förändringsledningen spelar en viktig roll när det gäller att uppnå målet.

Åtgärdsprogrammet genomförs med hjälp av olika handlingar, och ett stort antal sådana handlingar identifierades i samband med att programmet utarbetades. Handlingarna är indelade i nio huvudgrupper. Bild 3 visar hur handlingarna fördelas mellan de olika grupperna inom de effektmål som beskrivits ovan.

Tabell 2. Åtgärdsprogrammets handlingar (antal) enligt grupp och effektmål⁸ (situationen den 18 oktober 2019).

Fenomen som påverkas											
		1	2	3	4	5	6	7	8		
Effektmålets nummer		1	2	3	4	5	6	7	8		
Handlingar, 9 st.	Identifiering av målgrupper, behov och motivation	1	3		1	6		3	1	15	
	Samhällseffekter	4	9	1	1	9		1	5	30	
	Utveckling av räddningssväsendets tjänster	2		3	21	5	10	3	10	54	
	Intressentgruppsarbete	1	5	7	5	25	8	3	7	61	
	Förändringsledning		1					2	2	5	
	Ökning av befolkningsgruppernas säkerhetskompetens	4	28	7	1	5	1	1	2	49	
	Säkerställande av en trygg boende- och verksamhetsmiljö för befolkningsgrupper	2		4			3		1	10	
	Information och kommunikation	3	9	4	1	5			7	29	
	Forskning och uppföljning	2	6	2	3	3	2	2	1	21	
Antal handlingar totalt		19	61	28	33	61	21	16	35	274	

Utifrån en granskning av antalet handlingar som är kopplade till målen är åtgärdsprogrammets viktigaste effektmål en ökning av barns och ungdomars säkerhetskapital, ökat samarbete vid förebyggande av olyckor och en ökad känsla av omtanke.

De viktigaste handlingskategorierna är intressentgruppsarbete, en utveckling av räddningssväsendets tjänster och en ökning av befolkningsgruppernas säkerhetskompetens. Ur det övergripande målets synvinkel syftar de flesta handlingarna till att utveckla kompetensen och kunnandet, samarbetet samt verksamhetskulturen.

När det gäller utvecklingen av räddningssväsendets serviceproduktion gäller de mest omfattande enskilda handlingarna identifiering av kundgruppernas behov, produktion av likartade tjänster och utveckling av digitaliseringen. Utvecklingen av branschens gemensamma informationssystem och elektroniska tjänster är enskilda handlingar, som dock kommer att pågå under en längre tid. Även fastställandet av gemensamma kriterier och krav på prestationsförmåga är viktiga och långsiktiga handlingar, med vars hjälp man skapar en grund för likartade tjänster.

Man bör även notera att förutom intressentgruppsarbete även forskning och uppföljning samt en förbättring av befolkningsgruppernas säkerhetskompetens är handlingar som förekommer i samband med samtliga effektmål.

⁸ Målen nummer hänvisar till numreringen av effektmålen i Tabell 1.

4 Åtgärdsprogrammets nivåer

Åtgärdsprogrammet för förebyggande av olyckor är indelat i två nivåer: (1) en generisk referensram för förebyggande av olyckor som utgår från det övergripande målet och (2) en åtgärdsplan för genomförandet. De båda nivåerna utgör en systemhelhet som möjliggör effektledning i fråga om allt från förändringar med anknytning till det övergripande målet till konkreta handlingar i vardagen.

Åtgärdsprogrammet för förebyggande av olyckor är planerat så att det stöder resursfördelningen och effektledningen vid genomförandet av programmet. Bild 4 visar åtgärdsprogrammets hela struktur och nivåerna för konstaterande av effekterna.

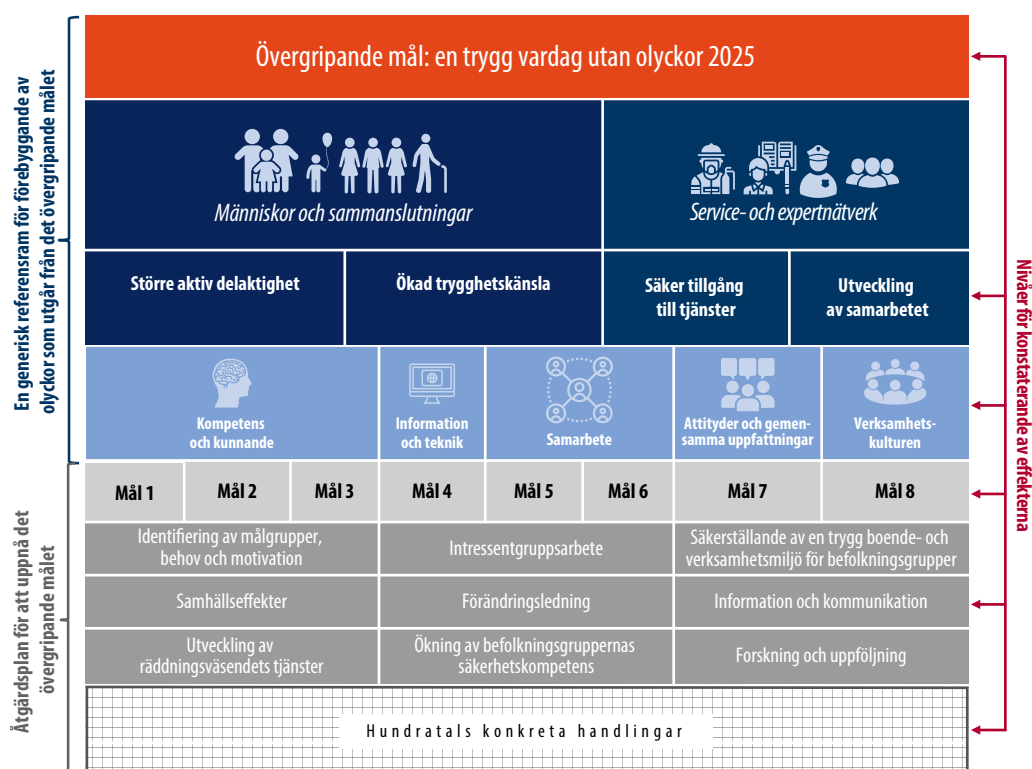

Bild 3. Åtgärdsprogrammets hela struktur och nivåerna för konstaterande av effekterna

Åtgärdsprogrammet utgör en systemhelhet där de olika nivåerna är kopplade till varandra. Detta gör det möjligt (1) att dimensionera genomförandet av åtgärdsprogrammet genom att ändra målnivåerna och (2) att prognostisera uppnåendet av programmets mål genom att följa upp genomförandet av de konkreta handlingarna. Verktøyen för att dimensionera

åtgärdsprogrammet och för att följa upp genomförandet planeras i samband med genomförandet av programmet.

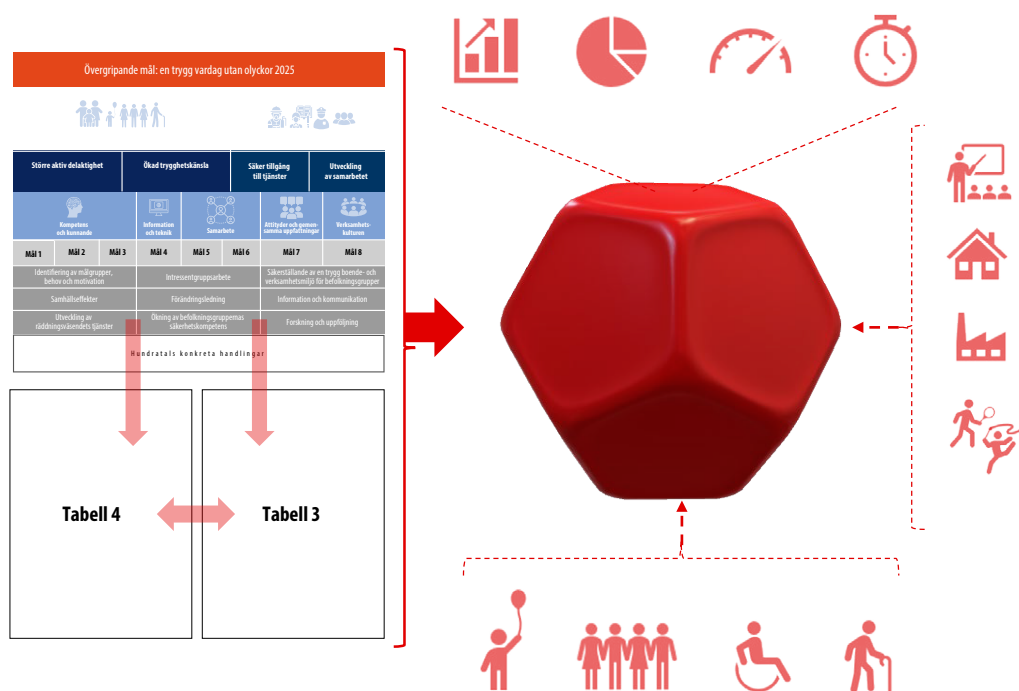
En indelning av åtgärdsprogrammets handlingar i grupper gör det möjligt att granska programmets resursfördelning och genomförande ur flera olika synvinklar. Gruppindelningen stöder förutom fördelningen av handlingarna även planeringen och budgeteringen av resursfördelningen. Tabell 2 anger de olika nivåerna och kriterierna för indelningen av handlingarna samt handlingarnas fördelning mellan de olika grupperna.

Tabell 3. Gruppindelningen och fördelningen av handlingarna i åtgärdsprogrammet (situationen den 18 oktober 2019)

Indelningsnivåer	Indelningskriterier	Antal handlingar
Skede	Förbättrade förutsättningar att främja säkerheten	189
	Utveckling av säkerheten	85
Räddningsväsendets processer	Handling som direkt riktas till allmänheten	84
	Utveckling av processerna	187
	Utveckling av den egna kompetensen	20
Verksamhetsmiljö	Småbarnspedagogiken	39
	Grundskolan	57
	Läroanstalter	62
	Hemmet	79
	Fritidsintressen	48
	Arbetsplatsen	46
	Vårdinrättningar	51
	Trafik/infrastruktur	32
Befolkningsgrupper	Barn och unga	58
	Personer i arbetsför ålder	64
	Äldre personer	66
	Personer med fysisk eller intellektuell funktionsnedsättning	50
	Invandrare	54
Räddningsväsendets primära roll i genomförandet	I regel räddningsväsendets egen verksamhet	132
	Räddningsväsendet möjliggör/stöder intressentgruppernas verksamhet	129
	I regel intressentgruppernas egen verksamhet	14
Resursfördelning vid genomförandet	Räddningsväsendets verksamhet, andel %	58
	Intressentgruppernas verksamhet, andel %	42
Typ av verksamhet inom räddningsväsendet	Fortlöpande verksamhet	215
	Projekt	42
	Investering	16
Mätbart resultatmål	Ja	235
	Nej	38
Handlingens nuläge	Befintlig	21
	Befintlig, men kräver en funktionell förändring	109
	Under utveckling	143

Genomförandet av åtgärdsprogrammet förutsätter ett brett sektoröverskridande samarbete. Eftersom de viktigaste intressentgrupperna har deltagit i utarbetandet av åtgärdsprogrammet har det varit möjligt att även identifiera handlingar som utförs av andra än enbart räddningsväsendet och att inkludera dem i åtgärdsprogrammet⁹. Räddningsväsendets verksamhet i förhållande till andra aktörer kan grovt delas in i informerande verksamhet, expertstöd och aktivt samarbete.

Förutom planeringen av åtgärdsprogrammets genomförande och resursfördelning möjliggör kopplingarna mellan åtgärdsprogrammets nivåer en mångsidig uppföljning och analys. Bild 5 visar hur genomförandet av åtgärdsprogrammet kan granskas med hjälp av indelningen av handlingarna. En fortlöpande utvärdering och ledning av effekterna förutsätter emellertid att genomförandet av handlingarna följs upp som en del av åtgärdsprogrammet. De mätare och utvärderingsmetoder som behövs fastställs i samband med den mer detaljerade planeringen i takt med att åtgärdsprogrammet omsätts i praktiken.

Bild 4. Referensram för åtgärdsprogrammets effektledning

⁹ Projekt rapport om projektet för utarbetande av räddningsväsendets åtgärdsprogram för förebyggande av olyckor.

5 Genomförandet av åtgärdsprogrammet

För att genomföra åtgärdsprogrammet krävs arbete på många olika nivåer. Till de viktigaste uppgifterna hör strukturering av den kunskapsbaserade ledningen, identifiering av samarbetsstrukturerna, utveckling av kompetensen samt ledning av förändringsarbetet och samarbetet. För att åtgärdsprogrammet ska hållas uppdaterat krävs samordning på nationell nivå, där organisationerna i räddningsbranschen är representerade.

5.1 Kunskapsbaserad ledning

Kunskapsbaserad ledning innebär informerad ledning och verksamhet där man utnyttjar analyserade uppgifter och data. Kunskapsbaserad ledning gör det möjligt att i beslutsfattandet och ledningen beakta olika ståndpunkter, alternativ, tillräcklig information, sakkunskap och erfarenheter. För att strukturera kunskapen krävs diskussioner och interaktion som utgångspunkt för gemensamma tolkningar och slutsatser. Kunskapsbaserad ledning omfattar mer än att bara stödja sig på rapporter och resultattavlor, något som kan jämföras med att stirra i backspegeln. Vid kunskapsbaserad ledning är blicken riktad mot framtiden.

Som exempel kan nämnas de data som samlats in vid räddningsverkens brandutredningar. De har gjort oss mer medvetna om de bakomliggande orsakerna till bränder och om de situationer som lett till dödsfall orsakade av bränder. Analyserade data från utredningarna kan användas i ett bredare sammanhang, till exempel till att förmedla information till importörer av olika anordningar, byggfirmor, planerare och beslutsfattare. I växelverkan med dem skapas en gemensam ståndpunkt om korrigerande åtgärder och om faktorer som måste beaktas till exempel när räddningsmyndigheten utför tillsyn eller ordnar säkerhetsutbildning. Tack vare den gemensamma ståndpunkten kan dessa data även utnyttjas mer allmänt av olika intressentgrupper. Kunskapsbaserad ledning kräver systematiska samarbetsstrukturer.

För att kunna tillämpa kunskapsbaserad ledning i verksamhet som strävar efter så stora effekter som möjligt krävs det kännedom inte bara om den egna branschens och organisationens verksamhet utan även om läget i fråga om den omgivande miljön och människorna. Genom samarbete kan man skapa en gemensam lägesbild och verksamhetsmodeller för att lösa de problem som förekommer i samhället. Dataanalyserna gör det enklare att välja rätt handlingar och att rikta dem på rätt sätt.

Vid kunskapsbaserad ledning måste man se till att de data som används fortfarande är aktuella. Även räddningsväsendet kan utnyttja s.k. big data i större utsträckning. På så sätt kan man hitta de mer underliggande orsakerna till många av de fenomen som noterats och effektivare påverka dem tillsammans med andra aktörer. Vid genomförandet av detta åtgärdsprogram behövs en stor mängd information som inte är knuten till branschen, med vars hjälp man säkerställer att handlingarna riktas rätt och får så stora effekter som möjligt. I framtiden behövs mer forskning kring förebyggande av olyckor. Det behövs effektstudier inom räddningsbranschen. Studierna bidrar till att öka förståelsen för arbetets effekter, betydelse och kvalitet och till att skapa en bild av hur arbetet för att förebygga olyckor bör riktas.

5.2 Identifiering av samarbetsstrukturer

Räddningsväsendets partnerskap inom förebyggande av olyckor utgörs framför allt av räddningsverkens partnerskapsnätverks område för säkerhetstjänster och verkens olika arbetsgrupper, det lokala samarbetet med byggnadstillsynen och planerare samt nationella strukturer för samarbete med andra branscher i fråga om olyckor i hemmet och på fritiden. Inom branschen finns några gemensamma projekt med räddningsverken och räddningsbranschens organisationer. Exempel på dessa är kampanjerna Nou Hätä och Brandsäkerhetsveckan, som bör genomföras även i framtiden.

Under utarbetandet av åtgärdsprogrammet konstaterade man att det finns ett tydligt behov av ett närmare samarbete med näringslivet och olika organisationer. För detta krävs systematisk utveckling samt regelbundenhet, engagemang och möjligheter att delta. Samarbetet är som starkast när man lyckas skapa äkta partnerskap. Det femte effektmålet syftar även till detta.

Under utarbetandet av åtgärdsprogrammet identifierades följande etablerade samarbetsstrukturer som räddningsväsendet kan stödja sig på:

- Arbetet med en strategi för den inre säkerheten
- Samarbetsmodellen för övergripande säkerhet
- Det nationella programmet för främjandet av barns och ungas trygghet
- Samordningsgruppen för förebyggande av olycksfall i hemmen och på fritiden
- Nätverket för förebyggande av olyckor
- Det nationella arbetet för förebyggande av trafikolyckor

Räddningsverken har för det gemensamma arbetet organiserat ett partnerskapsnätverk av experter, som har i uppgift att diskutera och hitta gemensamma lösningar på de problem som förekommer i vardagen. Experterna har också en viktig roll när man diskuterar det gemensamma arbetet i anslutning till åtgärdsprogrammets mål. Verksamheten i partnerskapsnätverket är frivillig, och räddningsverken själva är centrala aktörer. Nätverket kan inte fatta beslut för någon annans del. Inom nätverket diskuteras gemensamma riktlinjer och verksamhetsmodeller. Varje räddningsverk beslutar om verksamheten inom sitt eget område och bestämmer om de tar i bruk modellerna som sådana, om de ändrar gemensamt överenskomna modeller eller om de alls inför dem. För de säkerhetstjänster som omfattas av räddningsverkens partnerskapsnätverk har följande expertgrupper inrättats:

- Tillsynsexperter
- Experter på säkerhetskommunikation
- Kontaktpersoner för brandutredning
- Kontaktpersoner för säkerheten vid evenemang för allmänheten
- Experter på strukturellt samarbete
- Kontaktpersoner för kemikaliefrågor

Räddningsverkens partnerskapsnätverk har varit till nytta för räddningsverken. Dessutom behövs en samarbetsmekanism för förebyggande av olyckor, där även de aktörer är representerade som i princip inte deltar i partnerskapsnätverkets verksamhet. Samordningsgruppens uppgift är att sammanställa tankar och idéer inom hela branschen samt utforma gemensamma perspektiv.

Med tanke på målen i åtgärdsprogrammet är det viktigt att identifiera användbara riksomfattande, regionala och kommunala samarbetsmekanismer, där man kan föra diskussioner om frågor av gemensamt intresse och för varje aktör skapa lämpliga verksamhetsmodeller, som alla har ett gemensamt mål. Nedan ges exempel på möjliga samarbetspartner på de olika nivåerna:

- Riksomfattande nivå: ministerier och statliga ämbetsverk samt organisationernas huvudaktörer, olika delegationer, forskningsinstitut, Kyrkostyrelsen
- Regional nivå: regionförvaltningsverk och NTM-centraler, landskapsförbund, sjukvårdsdistrikt samt social- och hälsovårdsväsendets sammanslutningar, samkommuner för yrkesutbildning, domkapitel
- Lokal nivå: kommunernas tekniska sektor och bildningssektor, lokala organisationer och aktörer som ordnar fritidsverksamhet, bygemenskaper, församlingar, ungdomsfullmäktige och äldreråd.

Ju fler kanaler som används för samarbetet för att utveckla säkerheten, desto större effekt får målen för åtgärdsprogrammet. Genom att utnyttja olika servicenätverk i samhället nås människorna på ett naturligare sätt i olika miljöer och livssituationer.

5.3 Kompetensutveckling

Kunskaperna om förebyggande av olyckor behöver ständigt utvecklas. Inom räddningsbranschen tillhandahåller Räddningsinstitutet och Helsingfors räddningsskola examensutbildning och fortbildning. Utbildningarna ger grundläggande insikter och kunskaper för arbetet. De verkliga färdigheterna får man dock vid samarbete med andra människor. Genom fortbildning kan man ytterligare fördjupa sina kunskaper som stöd för arbetet.

I sitt tillsynsarbete utövar räddningsmyndigheterna betydande offentlig makt och fattar administrativa myndighetsbeslut. Statsrådets förordning om räddningsväsendet innehåller bestämmelser om behörighetskrav som gäller räddningsverksamhet. Det finns inga bestämmelser om behörighet när det gäller arbete för förebyggande av olyckor. Detta bör beaktas i samband med nästa reform av räddningslagen. Ett ansvarsfullt utövande av makt i samband med förebyggande av olyckor förutsätter en gedigen kunskaps- och färdighetsgrund samt tillräcklig behörighet.

Eftersom det övergripande målet är att ändra människors beteende och få dem att inse betydelsen av säkrare handlingsätt måste tjänsterna ha en mänsklig aspekt. Oberoende av vilken typ av olycksförebyggande verksamhet det är fråga om handlar det alltid om människor. Den som betjänas av en företrädare för räddningsväsendet förväntar sig att behandlas jämlikt och utan att diskrimineras. Besluten ska vara motiverade och så begripliga att de får tillräckligt stor betydelse. Människor vill inte tillrättavisas av myndigheterna, utan de vill att myndigheterna närmar sig dem på deras egen nivå. Människan står i centrum för åtgärdsprogrammet. Detta måste beaktas särskilt vid utvecklingen av kompetensen. Trovärdighet skapas i varje möte.

Detta åtgärdsprogram vill få producenter av utbildningstjänster att se över utbildningshelheterna för förebyggande av olyckor. För att kunskapsgrunden ska kunna utvecklas krävs en närmare dialog mellan räddningsbranschens aktörer och läroanstalterna. Man måste se till att även de aktörer som organiserar undervisning och det kunnande som finns i organisationerna identifieras i alla utvecklingsbehov som gäller kompetens.

5.4 Ledning av förändringsarbetet och samarbetet

Räddningsväsendets åtgärdsprogram för förebyggande av olyckor anger riktningen och fastställer prioriteringarna för en gemensam utveckling av förebyggandet av olyckor. För att branschen ska lyckas med detta krävs ett nytt tankesätt där man frångår organisationsrelaterade resultatmål och i stället fokuserar på att producera innehåll som sätter människan i centrum. Förändringen sker inte över en natt, utan för detta krävs tid och systematisk ledning.

Samordningsgruppen har en central roll i förändringsledningen och utgör ett stöd för ledningen. Samordningsgruppens uppgift är att överväga olika faktorer med vars hjälp åtgärdsprogrammet kan genomföras i praktiken.

Vid det praktiska genomförandet av åtgärdsprogrammet görs det grundläggande arbetet av inrikesministeriets tjänsteinnehavare och olika forum utnyttjas. För att genomdriva förändringarna används kunskapsbaserad ledning. I arbetet för att uppnå målen utnyttjas olika nätverk och intressentgrupperna kallas till gemensamma möten. De största problemen lyfts tydligt fram och tillsammans försöker man hitta lösningar på dem. Problemen kan bäst lösas med hjälp av en öppen behandling och framåtblickande diskussion.

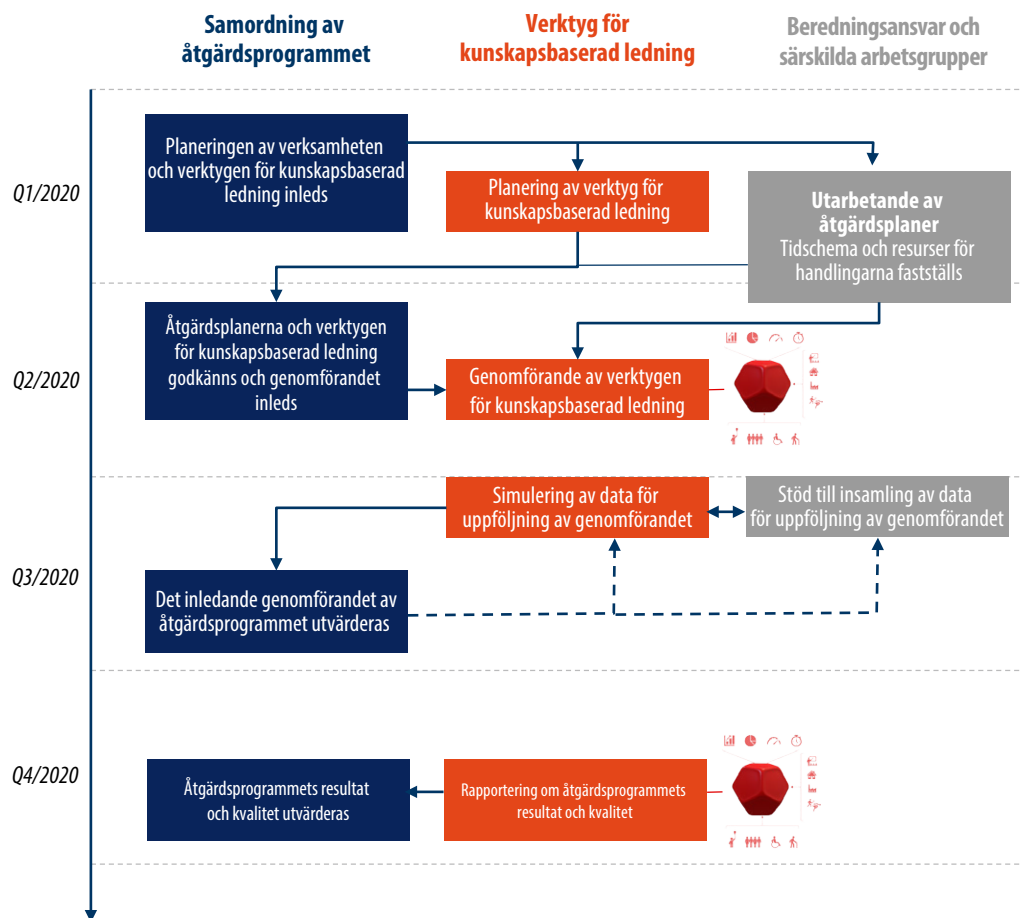
De mål som fastställs för räddningsverkens tjänster skrivs vanligen in i servicenivåbeslutet. Dessutom utarbetar räddningsverken en tillsynsplan och andra nödvändiga planer utifrån vilka tjänsterna produceras. Vid produktionen av tjänster för förebyggande av olyckor är planmässighet viktigt ur ett övergripande perspektiv. En serviceproduktion som grundar sig på planer är mest målinriktad och får störst verkningsfullhet. Med tanke på hela branschen är det viktigt att de nationella målen beaktas i den regionala planeringen av räddningsväsendet. Med hjälp av gemensamt överenskomna prioriteringar och utvecklingssteg kan man åstadkomma större verkningsfullhet på riksomfattande nivå.

5.5 Samordning av åtgärdsprogrammet

En nationell samordningsgrupp bestående av företrädare för räddningsbranschen samordnar genomförandet av åtgärdsprogrammet för förebyggande av olyckor och deltar i uppföljningen av resultaten. Samordningsgruppens mandatperiod är inledningsvis 2020–2022. Inrikesministeriet innehar ordförandeskapet för samordningsgruppen och medlemmarna består av företrädare för räddningsbranschens organisationer.

Samordningsgruppen inleder arbetet för att fastställa den kunskapsgrund som behövs för kunskapsbaserad ledning. Samordningsgruppen har ett nära samarbete med räddningsväsendets olika organisationer och med de samlingsforum (t.ex. räddningsverkens

partnerskapsnätverk) och projektarbetsgrupper som organisationerna inrättat. Samordningsgruppen strävar efter att ha en övergripande bild av arbetet för förebyggande av olyckor i hela branschen och utarbetar en heltäckande lägesbild som uppdateras regelbundet. Genom samordningsgruppens arbete blir hela räddningsbranschens arbete för förebyggande av olyckor mer målinriktat och systematiskt.

Bild 5. Exempel på hur genomförandet av åtgärdsprogrammet inleds under det första året. Samordningsgruppen preciserar planeringen av den egna verksamheten i samband med att den organiserar sig.

Den omgivande miljön förändras kontinuerligt. Olika säkerhetsfenomen uppstår och försvinner. Räddningsväsendets åtgärdsprogram för förebyggande av olyckor är ett dokument som beaktar de förändringar som sker över tid. Samordningsgruppen strävar efter att identifiera säkerhetsfenomen i vardagen och reagera på dem. Vid behov preciseras de gemensamma målen i samverkan med räddningsbranschens aktörer och andra aktörer som påverkar säkerheten. Dessutom för samordningsgruppen en dialog med medborgarna och med nationella intressentgrupper som är viktiga med tanke på räddningsväsendets arbete för förebyggande av olyckor.

6 Till sist

Åtgärdsprogrammet strävar efter att bemöta kraven på överensstämmelse i fråga om utvecklingen av serviceproduktionen. Det beaktar inte skillnader mellan landskapen eller olika servicestrukturer. Genom åtgärdsprogrammet vill man förändra tankesättet så att fokus ligger på verkningsfullheten och på människan. På så sätt blir den samhälleliga verksamheten mer betydelsefull.

Räddningsväsendets alla resurser står till förfogande för arbetet med att förebygga olyckor och främja säkerheten. För att möjliggöra framåtblickande arbete bör man utnyttja räddningsverksamheten, beredskapen, akutsjukvården och stödtjänsterna i ett brett perspektiv. Via räddningsverksamheten och akutsjukvården samt den nationella forskningen och insamlade data får man en uppfattning om olika fenomen och krav som gäller säkerheten och som man bör ta itu med. Ur ett beredskapsperspektiv bör människornas förmåga att tåla kriser förbättras. Stödtjänsterna tillhandahåller de resurser och annat stöd som behövs för att arbetet ska bli framgångsrikt. Personalen vid avtalsbrandkårerna kan i stor utsträckning engageras i uppnåendet av målen. De anställda har också många specialkunskaper som kan utnyttjas i det förebyggande arbetet. Detta bör beaktas i den separata planeringen.

Ett synsätt där människan står i centrum kräver framför allt en vilja att arbeta för människornas bästa. I arbetet för att uppnå målen kan de naturliga beröringspunkterna mellan människor utnyttjas för ett nära samarbete, vilket ökar verkningsfullheten. Samtidigt blir verksamheten meningsfull såväl ur serviceproducenternas som serviceanvändarnas perspektiv.

I enlighet med inrikesministeriets koncernstrategi vill man med hjälp av åtgärdsprogrammet på ett öppet, okonstlat, uppriktigt och tillförlitligt sätt tillsammans skapa ett Finland där alla kan känna sig trygga.

Bilagor

De handlingar som krävs för genomförandet av åtgärdsprogrammet i tabellform

Källor

Räddningslagen 379/2011

Projektet för en reform av räddningstjänsten, 2018: Slutrapport från arbetsgruppen för samordning av förebyggande av olyckor. Inrikesministeriet

Inrikesministeriet 2016: Ett säkert och kriståligt Finland – räddningstjänstens strategi till 2025

Statsrådets principbeslut om strategin för den inre säkerheten 2018: Ett bra liv – en trygg vardag

Sisäministeriö
Inrikesministeriet

Sisäministeriö PL 26, 00023 Valtioneuvosto
Inrikesministeriet PB 26, 00023 Statsrådet

www.intermin.fi